

Het eerste kwartier

Er zijn niet veel mensen – en omdat het belangrijk is dat de verteller en de lezer elkaar zo snel mogelijk begrijpen, wil ik graag dat het duidelijk is, dat ik deze opmerking niet alleen richt tot jongeren, of kleine mensen, maar dat deze bedoeld is voor alle mensen: kleine en grote, jong en oud: opgroeiende mensen, of inmiddels alweer krimpende mensen – zijn er niet veel mensen, zoals ik al zei, die graag in een kerk zouden willen slapen. En dan bedoel ik niet in warm weer, tijdens de preek (wat wel eens een enkele keer is voorgekomen), maar 's nachts, en alleen. Een grote groep mensen zal enorm verontwaardigd zijn, ik weet het, over dit heldere standpunt. Maar ik heb het hier over de nacht. We moeten deze discussie daarom ook 's nachts voeren en dan zal ik het met succes op me nemen om dit standpunt te verdedigen op een willekeurige, stormachtige winteravond, die voor dit doel wordt aangewezen. Ik neem het op tegen iedere tegenstander die mij alleen op een oud kerkhof wil ontmoeten, voor een oude kerkdeur en die me toestaat deze tot de volgende ochtend te vergrendelen.

Want de nachtelijke wind beheerst nu eenmaal de sombere truc van het zwerven rondom zo'n gebouw en kreunt daarbij steeds weer. Met zijn onzichtbare hand probeert het de ramen en de deuren en altijd blijft het zoeken naar spleten waardoor het naar binnen kan. En wanneer het binnen is en niet kan vinden wat het zoekt (wat dat ook mag zijn) dan jammert en huilt het tot het weer verder kan. Met sluipen door de gangen neemt het geen genoegen, dus zweeft het steeds opnieuw rond de pilaren, glijdt het plagerig langs het orgel, stijgt tot het dak en zou het liefst langs de nok schuren, om zich vervolgens wanhopig op de stenen eronder te laten vallen en verdwijnt mopperend tussen de gewelven. Stilletjes komt het naar boven en kruipt langs de muren en schijnt fluisterend de inscripties te lezen, die aan de doden gewijd zijn. Bij sommige barst het in schrill gelach uit en bij anderen kreunt en schreeuwt het klagend. Het maakt een spookachtig geluid wanneer het bij het altaar is en waar het wild lijkt te zingen van Onrecht en Moord en Afgoderij, in weerwil van de tafelen der wet, die er eerlijk en glad uitzien, maar zo beschadigd en gebroken zijn. Ach! De Hemel beware ons, terwijl we zo dicht rond het vuur zitten! Die zingende wind heeft een vreselijke stem rond middernacht in een kerk!

Maar hoog in de toren! Daar waar die gemene wind brult en fluit! Hoog in de toren, waar hij alle vrijheid heeft om zich door de vele poorten en bogen te bewegen, om zich langs de duizelingwekkende trap te draaien en te kronkelen, de kreunende weerhaan te laten rondtollen en zelfs de toren te laten schudden en beven! Hoog in de toren, waar de bronzen klokken hangen, de stalen balken bedekt zijn met roest en kraken en piepen onder het gewicht, waar de koperen en loden platen zijn verschrompeld door het steeds veranderende weer. Daar waar vogels krakkemikkige nesten bouwen in de hoeken van de oude eiken balken en spanten, waar stof oud en grijs wordt en gespikkelde spinnen, lui en dik geworden door hun langdurige veiligheid, doelloos heen en weer slingeren op de trillingen van de klokken en nooit grip verliezen op hun draad gesponnen luchtkastelen, of naar boven klimmen, zo vlug als een zeeman, haastig gealarmeerd, of die op de grond vallen en met een aantal behendige benen bewegen om hun leven te redden! Hoog in de toren van een oude kerk, ver boven het licht en rumoer van de stad en ver onder de zwevende wolken die het overschaduwden, is de wilde en sombere plaats 's nachts, en hoog in de toren van een oude kerk, bevindt zich het carillon waar ik over wil vertellen.

En het was een oud carillon, geloof me. Eeuwen geleden werden deze klokken door bisschoppen gedoopt: zoveel eeuwen geleden, dat het doopregister al sinds

mensenheugenis kwijt was, waardoor niemand meer hun namen wist. Ze hadden hun peetouders, deze klokken (trouwens, in alle eerlijkheid zou ik liever de peetvader van een bel zijn, dan van een jongen), en ze hadden vast hun zilveren bekertjes nog. Maar de tijd had ze van hun sponsors beroofd en Henry de Achtste had hun mokken omgesmolten en daar hingen ze nu: naamloos en bekerloos in de kerktoren.

Niet sprakeloos, dat niet. Verre van dat. Ze hadden heldere, luide, prachtig klinkende stemmen, deze klokken, en hun geluid werd heinde en ver op de wind voortgedragen. Het was ook een veel te zwaar carillon om afhankelijk te zijn van de grillen van de wind, want, moedig vechtend als de wind in een verkeerde hoek zat, goten zij hun vrolijke klanken vorsteljk in ieder luisterend oor, met de bedoeling gehoord te worden op stormachtige nachten, door een arme moeder die op haar zieke kind let, of een eenzame vrouw, van wie haar man op zee was. Het was bekend dat ze zelfs de razende Noordwester hadden overstemd. Ja, 'aan flarden gerukt,' zoals Toby Veck zei. Want hoewel de meeste mensen hem het liefst Trotty Veck te noemden, was zijn naam Toby en niemand kon daar iets anders van maken (behalve Tobias). Of met behulp van een speciale wet, want hij was in zijn tijd net zo wettig gedoopt als de klokken in hun tijd, maar dan niet zo officieel en met zo'n groot feest.

Wat mij betreft, weet ik zeker dat Toby Veck gelijk had, want ik ben ervan overtuigd dat hij kansen genoeg had om zich de juiste mening te vormen. En wat Toby Veck gezegd heeft, dat zeg ik. En ik sta volledig achter Toby Veck, want hij stond écht de hele dag (hoe vermoeiend het ook was) net buiten de kerkdeur. In feite was Toby Veck een kruier en wachtte hij daar op allerlei klusjes.

En 's winters bracht die tochtige plek hem kippenvet, een blauwe neus, rode ogen, versteende tenen en klappertanden, zoals Toby Veck maar al te goed wist. De wind kwam gierend de hoek om, vooral de Oostenwind, alsof die speciaal, vanuit de grenzen van de aarde, erop uitgetrokken was om het leven van Toby zuur temaken. En vaak leek hij Toby eerder te vinden dan verwacht. Wanneer hij de hoek omstuitte en Toby plots passeerde, wervelde hij ineens terug, rond Toby, alsof het riep: 'Maar kijk eens aan! Hier is hij!' Zijn kleine, witte schort werd dan nukkig over zijn hoofd geblazen, als de kleren van een ondeugende jongen. Zijn kleine, krakkemikkige stok zou je vruchteloos zien vechten en worstelen in zijn hand en zijn benen zou je enorm geïrriteerd zien trappelen. Toby zelf, helemaal schuin, met zijn gezicht eerst in de ene richting kijkend, dan weer in de andere, werd dan zo gebeukt en geslagen en zo verformfaaid, geduwd en opgetild, dat de hele scène nog maar een graad verwijderd was van een wonder. Een wonder waardoor hij niet door de lucht werd opgezogen, zoals een groep kikkers, slakken of andere zeer draagbare dieren soms overkomt, en weer op de aarde neerregende, tot grote verbazing van de inboorlingen op een of andere vreemde uithoek van de wereld, waar kruiers nog onbekend zijn.

Maar het winderige weer, ondanks dat het zo ruw met Toby omging, was eigenlijk een soort vakantie voor Toby. Dat is een feit. Hij scheen in de wind niet zo lang te moeten wachten op een kwartje, als in andere tijden. Zijn aandacht werd dan afgeleid doordat hij het tegen dit luidruchtige element moest opnemen en dat friste hem op wanneer hij hongerig en futloos werd. Ook strenge vorst of een sneeuwbus waren een avontuur voor hem en leken hem op een af andere manier goed te doen. Hoewel het moeilijk is om te zeggen in welk opzicht dan, Toby! Dus wind, vorst en sneeuw en misschien een goede, stevige hagelstorm, waren de feestdagen van Toby Veck.

Vochtig weer was het ergste. De kille, vochtige nattigheid omhulde hem als een klamme overjas, de enige soort overjas die Toby had en waarmee hij zijn comfort kon

verbeteren door hem uit te laten. Natte dagen, wanneer de regen langzaam, dik en hardnekkig naar benedenkwam, wanneer de straat, net als hijzelf, verstikt werd door mist, wanneer dampende paraplu's voorbij gingen en weer terug kwamen, rondspinnend als priktollen, wanneer zij op het drukke voetpad elkaar raakten en een kleine nevel aan vervelende druppeltjes rond sprenkelden. Wanneer de goten borrelden en de afvoeren vol en lawaaiërig waren, wanneer de nattigheid van de overhangende stenen en richels van de kerk droop en bovenop Toby drup, drup, druppelden, waardoor de pluk stro, waarop hij stond, in een mum van tijd in modder veranderde. Dat waren de dagen die hem uittestten. Dan, inderdaad, kon je Toby met een troosteloos en lang gezicht misschien angstig zien kijken vanonder zijn afdakje in een hoek van de kerkmuur. Wat zo'n nietige schuilplaats was, dat hij 's zomers nooit een grotere schaduw op de zonnige stoep wierp, die groter was dan het formaat van een redelijke wandelstok. Maar een minuutje later kwam hij alweer tevoorschijn, om zich op te warmen door wat oefeningen te doen. Hij stapte een flink aantal keer op en neer, waarin je hem steeds levendiger zag worden, waarna hij weer opgewekt terug kroop in zijn schuilplaats.

Ze noemden hem Trotty door zijn snelheid, wat zoveel betekent als draver. Hij kon misschien nog wel sneller lopen, zeer waarschijnlijk zelfs, maar beroof hem van zijn drafje, en Toby zou naar bed zijn gegaan en daar zijn gestorven. Het bespatte hem met modder in vies weer, het bezorgde hem een wereld van problemen, hij had op een veel gemakkelijker manier kunnen lopen, maar zijn bijnaam was een van de redenen dat hij hardnekkig vasthield aan zijn drafje. Hoewel hij een zwakke, kleine, oude man was, voelde hij zich een echte Hercules, onze Toby. Hij hield ervan zijn geld écht te verdienen. Hij vond het heerlijk om te geloven dat hij zijn geld waard was. (Toby was erg arm en het weinige dat hij had waren zijn overtuigingen, dus daar kon hij geen afstand van doen.) Zijn moed was altijd al groot, maar met een gulden, een twintig-cent-bericht, of een klein pakje in de hand, rees zijn moed nog hoger. Onder het draven door riep hij naar de vlugge postbodes voor hem uit, dat ze hem uit de weg moesten gaan. Hij was er heilig van overtuigd dat hij ze moest inhalen en passeren. Hij had een volmaakt geloof in zichzelf, al vaak bewezen, dat hij in staat was alles te dragen wat een man kon optillen.

Dus, zelfs wanneer hij uit zijn hoekje kwam om zich te warmen op een natte dag, draafde Toby. Hij maakte met zijn lekke schoenen een kromme lijn van modderige voetafdrukken in de modder, blies op zijn koude handen en wreef ze tegen elkaar. Die handen die zo slecht waren beschermd tegen de doordringende kou, door een paar versleten wanten van grijze wol, met alleen een apart vakje voor zijn duim en een gemeenschappelijke ruimte voor de andere vingers. Toby, met zijn knieën gebogen en zijn wandelstok onder zijn arm, draafde nog steeds. Toen hij op de weg kwam, om naar de toren te kijken toen het carillon klonk, draafde Toby nog steeds.

Hij maakte dit uitstapje meerdere keren per dag, want zij waren zijn gezelschap en wanneer hij hun stemmen hoorde, vond hij het fijn om naar hun verblijfplaats te kijken en te bedenken hoe de klokken bewogen en hoe de hamers er tegenaan sloegen. Misschien was hij ook zo nieuwsgierig naar deze klokken, omdat er veel overeenkomsten tussen zichzelf en hen waren. Ze hingen daar, in alle weersomstandigheden, geteisterd door wind en regen. Terwijl ze slechts de buitenkanten van al die huizen zagen en nooit dicht bij de brandende haardvuren kwamen, waarvan de gloed op de ramen scheen of waarvan de rook puffend uit de schoorsteen kwam. Niet in staat mee te doen met de goede dingen die voortdurend werden overhandigd via open deuren en over hekken door wonderbaarlijke koks. Gezichten kwamen en gingen in vele ramen: soms mooie gezichten, jeugdige

gezichten, aangename gezichten en soms het omgekeerde. Toby wist niet meer (hoewel hij vaak deze kleinigheden had geprobeerd te raden, in zijn eentje op de straat) waar ze vandaan kwamen, of waar ze heen gingen. Of wanneer de lippen bewogen, er in het hele jaar ook maar één vriendelijk woord over hem gezegd werd, of over de klokken zelf.

Toby was geen muggenzifter, niet dat hij wist, tenminste, en daarmee wil ik niet zeggen dat toen hij meer voor de klokken begon te voelen en hij zijn eerste losse kennismaking met hen wilde vernieuwen en een vriendelijker karakter wilde geven, hij al deze overwegingen één voor één, als een formele beoordeling door zijn gedachten liet gaan. Maar wat ik bedoel te zeggen en ook ga zeggen, is dat de functies van Toby's lichaam, zijn spijsvertering bijvoorbeeld, hun eigen sluwe spel speelden en door een groot aantal manipulaties, waarvan hij helemaal niets af wist en de kennis ervan hem enorm zou hebben verbaasd, een zeker doel bereikten. Ook zijn geestelijke vermogen zorgde, zonder zijn medeweten, dat raderen en veertjes in beweging kwamen, samen met nog duizend anderen, zodat alles samenwerkte om zijn genegenheid voor de klokken over te brengen.

En als ik liefde gezegd zou hebben, dan zou ik dat woord niet terug hebben getrokken, hoewel het nauwelijks zijn ingewikkelde gevoelens zou hebben uitgedrukt. Want, hoewel hij maar een eenvoudige man was, hij investeerde ze met een vreemd en plechtig gevoel. Ze waren zo mysterieus, vaak aanwezig, maar nooit gezien. Zo hoog, zo ver weg, zo vol van een diepe en sterke melodie, dat hij ze behandelde met een soort ontzag. En soms, wanneer hij omhoog keek naar de donkere, geweldde ramen in de toren, verwachtte hij half te worden toegewenkt door iets dat geen bel was en toch datgene was, wat hij zovaak in het carillon had gehoord. Juist hierom luisterde Toby met verontwaardiging naar de geruchten dat de klokken betoverd zouden zijn, alsof het mogelijk zou kunnen zijn dat de klokken een band zouden hebben met een of ander kwaad ding. Kortom, ze waren heel vaak in zijn oren, en heel vaak in zijn gedachten, maar altijd in zijn grote respect. En hij kreeg zo vaak kramp in zijn nek, door met open mond naar de spits te staren waarin de klokken hingen, dat hij gedwongen was een paar extra drafjes te maken om de pijn weer te genezen.

Dit was juist wat hij aan het doen was op een koude dag, terwijl de laatste doffe dreun van twaalf uur net sloeg en nog nazoemde als een melodieuze monsterbij door de hele toren!

'Etenstijd, hè!' zei Toby, op en neer dravend voor de kerk. 'Ha!'

Toby's neus en zijn oogleden waren erg rood en hij knipoogde erg veel. Hij hield zijn schouders dicht bij zijn oren. Zijn benen waren verkleumd. Blijkbaar bevond hij zich een heel eind op de ijzige kant van koud.

'Etenstijd, hè!' herhaalde Toby, terwijl hij zijn rechterwant op kinderachtige manier gebruikte als bokshandschoen en zichzelf tegen de kou op zijn borst sloeg.

'Ah-h-h-h!'

Hij trok vervolgens een paar minuten lang een stil drafje.

'Er is niets...' zei Toby opnieuw beginnend, maar hier viel hij plotseling stil en met zijn vingers tastte hij benieuwd en bezorgd zorgvuldig zijn neus af naar boven. Dat was maar een klein stukje (hij had niet veel neus) en hij was dus vlug klaar.

'Ik dacht al dat hij weg was,' zei Toby, die weer begon te draven. 'Het is ook niet zo erg. Ik zou het hem niet kwalijk kunnen nemen als hij vertrokken was. Hij krijgt ook veel te voorduren in dit koude weer en heeft bar weinig om naar uit te kijken, omdat ikzelf niet snuif. Dat is op zijn zachtst gezegd een hard leven, want wanneer hij eindelijk eens iets lekkers ruikt, (wat niet al te vaak is) dan is het meestal van de maaltijd van iemand anders, die bij de bakker vandaan komt.'

Dezen overdenking herinnerde hem aan die andere overpeinzing waarmee hij nog niet klaar was.

‘Er is niets,’ zei Toby, ‘dat regelmatigiger komt dan etenstijd en er is niets dat onregelmatiger komt dan eten. Dat is het grote verschil tussen die twee. Het heeft even geduurd voordat ik eruit was. Ik vraag me af of een of andere heer de moeite zou willen nemen om deze gedachte te kopen voor de krant of voor het parlement!’

Toby maakte maar een grapje, want hij schudde ernstig zijn hoofd in protest.

‘Ach, Hemel!’ zei Toby. ‘De krant staat al vol met opmerkingen en het parlement ook. Hier heb ik nog een krant van vorige week.’ Hij trok een hele vieze krant uit zijn zak en hield hem een armlengte bij hem vandaan. ‘Vol met observaties! Vol met observaties! Ik hou er net als iedereen van om het nieuws te weten,’ zei Toby. Traag vouwde hij de krant weer op en stopte hem terug in zijn zak. ‘Maar het gaat me haast tegenstaan om nu nog een krant te lezen. Ik word er bijna bang van. Ik weet niet wat er van ons arme mensen moet worden. God geve dat het allemaal iets beter wordt in het nieuwe jaar dat vannacht voor de deur staat!’

‘Maar vader, vader!’ riep een aangename stem dichtbij.

Maar Toby hoorde het niet en ging door met zijn voor- en achterwaartse draf, terwijl hij peinzend in zichzelf praatte.

‘Het lijkt alsof we niet vooruit kunnen, of goed kunnen doen, zonder dat er over ons geoordeeld wordt,’ zei Toby. ‘Toen ik jong was heb ik zelf ook niet veel op school gezeten. En ik ben er nog steeds niet uit of we hier wel iets te zoeken hebben op aarde, of niet. Soms denk ik dat van wel. Een klein beetje. En soms denk ik dat we indringers zijn. Ik raak soms zo in de war dat ik ook niet meer weet of er überhaupt nog wel iets goeds in ons zit, of dat we allemaal slecht zijn geboren. We lijken vreselijk te zijn. We lijken veel moeilijkheden te veroorzaken. Er wordt altijd over ons geklaagd en maatregelen tegen ons genomen. Hoe dan ook weten we steeds weer de kranten te vullen. Praat van een nieuw jaar!’ zei Toby treurig. ‘Ik kan net zo goed als een ander tegen een stootje. Beter nog zelfs, want ik ben zo sterk als een leeuw en dat kun je lang niet van iedereen zeggen. Maar stel dat het nou echt zo moet zijn dat wij geen recht op een nieuw jaar hebben... Stel dat we écht indringers zijn...’

‘Maar vader. Vader!’ zei de aangename stem opnieuw.

Deze keer hoorde Toby het. Hij schrok, stopte en focuste zijn blik, waarmee hij in de verte had gestaard, alsof hij naar opheldering zocht in het hart van het naderende jaar. Hij ontdekte dat hij vlak voor zijn eigen dochter stond en keek haar diep in haar ogen.

Het waren fonkelende ogen. Ogen waarin je heel lang zou moeten kijken, voordat je hun diepte zou kunnen peilen. Donkere ogen, die de ogen weerspiegelden die hen wilden doorgronden. Niet stralend omdat de eigenaar dat wilde, maar met een duidelijke, kalme, eerlijke en geduldige glans, die wel heel erg veel leek op het licht dat de hemel in het leven geroepen had. Ogen die schitterend en oprecht waren. Ogen die hoop leken uit te stralen. Hoop zo jong en opgewekt. Hoop die zo levendig, sterk en helder leek, ondanks de twintig jaar werk en armoede die zij hadden gezien, dat haar ogen een stem vormden voor Trotty Veck die zei: “Ik denk dat we hier wel wat te zoeken hebben!”

Trotty kuste de lippen die bij de ogen hoorden en pakte het blozende gezicht tussen zijn handen.

‘Maar schatje,’ zei Trotty. ‘Wat is er aan de hand? Ik had jou hier vandaag niet verwacht, Meg.’

‘Ik ook niet, vader,’ zei het meisje glimlachend, terwijl ze haar hoofd schudde. ‘Maar toch ben ik hier! En niet alleen. Helemaal niet alleen, zelfs!’

‘Je wilt toch niet zeggen dat je...’ merkte Trotty op, terwijl hij nieuwsgierig naar het bedekte mandje keek dat ze in haar hand hield.

‘Ruik maar, lieve vader,’ zei Meg. ‘Alleen maar ruiken!’

Trotty wilde meteen het deksel gehaast oplichten, maar ze kwam vrolijk met haar hand tussenbeide.

‘Nee, nee, nee,’ zei Meg met de vrolijkheid van een kind. ‘Probeer het een beetje te rekken. Laat me alleen de hoek een beetje optillen. Alleen dit piepkleine hoekje,’ zei Meg, terwijl ze uiterst voorzichtig de daad bij het woord voegde. Ze sprak erg zacht, alsof ze bang was dat iets uit het mandje meeluisterde. ‘Zo. Nou dan, wat kan het zijn?’

Toby nam bij de hoek van de mand een piepklein snuifje en riep opgewonden: ‘Hé, het is heet!’

‘Het is gloeiend heet!’ zei Meg. ‘Ha, ha, ha! Het is kokendheet!’

‘Ha, ha, ha,’ brulde Toby met een soort trappel. ‘Het is kokendheet!’

‘Maar wat is het, vader?’ vroeg Meg. ‘Kom nou. Je hebt nog niet geraden wat het is. En je moet raden wat het is. Ik pieker er niet over om het eruit te halen, tot je geraden hebt wat het is. Doe maar rustig aan. Denk er een minuutje over na. Ik til het deksel ietsje hoger. Nou, raad maar!’

Meg was absoluut bang dat hij het te vroeg zou raden. Ze kromp ineen wanneer ze de mand naar hem toestak, haalde haar mooie schouders op. Ze hield met haar hand haar oor dicht, alsof ze hierdoor het juiste woord uit Toby’s mond kon tegenhouden en lachte de hele tijd zachtjes.

Ondertussen plaatste Toby een hand op iedere knie en boog voorover, zodat zijn neus boven de mand hing. Geconcentreerd snoof hij de geur boven het deksel op, terwijl de grijns op zijn verschrompelde gezicht langzaam groeide, alsof hij lachgas inademde.

‘Ah, het ruikt heerlijk,’ zei Toby. ‘Het zijn toch geen worstjes, zeker?’

‘Nee, nee, nee!’ riep Meg opgetogen. ‘Het zijn zeker geen worstjes!’

‘Nee,’ zei Toby, na nog eens geroken te hebben. ‘De geur is milder dan die van worstjes. Het is heerlijk en wordt iedere seconde nog lekkerder. De geur is te uitgesproken om van gekookte schapenspootjes te komen. Toch?’

Meg werd steeds enthousiaster. Hij had er niet verder naast kunnen zitten met zijn varkenspootjes. Behalve dan met die worstjes.

‘Lever?’ mompelde Toby nu vooral in zichzelf. ‘Nee, de geur is te zacht om lever te kunnen zijn. Gekookte varkenspootjes dan? Nee. Daar is de geur is niet zacht genoeg voor. Ik weet dat het geen worstjes zijn. Ik zal je vertellen wat het is. Het zijn ingewanden.’

‘Nee hoor, dat zijn het niet!’ riep Meg opgewonden. ‘Nee hoor, echt niet!’

‘Ach, waar zit ik toch met mijn hoofd!’ zei Toby, terwijl hij plotseling voor zijn doen ongewoon recht ging staan. ‘Straks vergeet ik mijn eigen naam nog. Het is pens!’

En het was inderdaad pens. Meg beweerde tevreden dat hij binnen enkele seconden zou roepen dat het de beste pens was die ooit gestoofd werd.

‘En dus,’ zei Meg, terwijl ze opgewonden bezig was met de mand, ‘zal ik het kled zo maar snel neerleggen, vader. Want ik heb de pens in een kom gedaan en daar een grote zakdoek overheen gebonden en als ik eens een keer deftig wil doen en die zakdoek uitspreid en het een tafelkleed noem, dan is er geen wet om mij dat te verbieden. Toch, vader?’

‘Niet dat ik weet, lieverd,’ zei Toby. ‘Maar ze blijven steeds weer nieuwe wetten verzinnen.’

‘En volgens wat ik u laatst uit de krant voorlas, vader, over wat de rechter had gezegd, weet u dat nog, vader? Dat wij; arme mensen, alle wetten zouden moeten kennen. Haha! Wat een vergissing! Lieve Hemel, wat moeten ze ons hoog inschatten!’

‘Ja, lieverd,’ riep Trotty. ‘Ze zouden ook erg gek zijn op iemand die ze echt allemaal zou kennen. Hij zou dik worden van al het werk dat hij zou krijgen, die man. En hij zou populair worden bij de rijken in zijn buurt. Heel erg populair, zelfs.’

‘Hij zou zijn maaltijd met smaak opeten, wie het ook was, als het net zo lekker rook als dit,’ zei Meg vrolijk. ‘We moeten wel een beetje opschieten, want er ligt een hete aardappel aan de zijkant en een kwart flesje bier, pas getapt. Waar wil je eten, vader? Bij de ingang, of op de treden? Lieve Hemel, wat doen we groot. Twee plaatsten om tussen te kiezen!’

‘Vandaag de treden, liefje,’ zei Trotty. ‘De traptreden als het weer droog is en als het nat is bij de ingang. De trap is altijd gemakkelijker, omdat je kunt zitten, maar als de treden nat zijn krijg je reumatiek.’

‘Hier dan,’ zei Meg. Ze klapte in haar handen, nadat ze even bezig was geweest. ‘Hier is het dan, helemaal klaar! En het ziet er schitterend uit! Kom, vader. Kom!’

Sinds hij de inhoud van de mand kende, had Trotty dromerig naar haar staan kijken en tegen haar gepraat. Hoewel hij haar duidelijk zag en hoorde, zag hij haar niet zoals ze op dat moment voor hem stond, maar zag hij een denkbeeldige ruwe schets van haar toekomst voor zich. Wakker geschud door haar vrolijke uitnodiging, schudde hij een verdrietig idee van zich af en draafde naar haar toe. Net toen hij bukte om te gaan zitten, begon het carillon te spelen.

‘Amen!’ zei Trotty, terwijl hij zijn hoed van zijn hoofd trok en omhoog naar de klokken keek.

‘Amen tegen de klokken, vader?’ vroeg Meg.

‘Ze begonnen een soort gebed, liefje,’ zei Trotty terwijl hij ging zitten. Ze zouden een goed gebed zeggen, als ze het konden. Dat weet ik zeker. Ze zeggen veel aardige dingen tegen me.’

‘De klokken?’ lachte Meg. Ondertussen legde ze naast kom, een mes en een vork voor hem klaar. ‘Nou?’

‘Dat lijkt zo, schat,’ zei Trotty gretig aanvallend. ‘En wat maakt het uit? Als ik ze hoor, wat maakt het dan uit of ze die woorden ook echt uitspreken? Heus, lieverd,’ zei Toby met zijn vork naar de toren wijzend. Onder invloed van de maaltijd werd hij steeds enthousiaster. ‘Hoe vaak heb ik ze wel niet horen roepen: “Toby Veck, Toby Veck, houd moed, Toby! Toby Veck, Toby Veck, houd moed, Toby!” Ik denk wel een miljoen keer! Misschien nog wel meer.’

‘Nou, dat heb ik nog nooit gehoord!’ riep Meg.

Maar dat was niet helemaal waar. Ze had die woorden wel degelijk gehoord. Keer op keer, doordat Toby over niets anders praatte.

‘Als het er slecht voor staat,’ zei Trotty, ‘als het er echt heel erg voor staat, op bijna het aller-slechtste punt, dan is het: “Toby Veck, Toby Veck, er komt vlug werk aan, Toby! Toby Veck, Toby Veck, er komt vlug werk aan, Toby!” Op die manier.’

‘En dan komt het ook, uiteindelijk,’ zei Meg met een vleugje verdriet in haar aangename stem.

‘Altijd,’ antwoordde Toby, die zich nergens van bewust was. ‘Ze zitten er nooit naast.’

Onder het praten door was Toby geen seconde opgehouden met aanvallen op het heerlijke eten voor hem. Hij sneed en at en sneed en dronk en sneed en kauwde en sprong over van pens naar de hete aardappel en van de hete aardappel ging hij weer terug naar de

pens en genoot daar heerlijk van. Terwijl hij terloops de straat inkeek – voor het geval iemand vanuit een deur of raam zou wenken om een kruier – ontmoetten zijn ogen die van Meg, die tegenover hem zat. Ze zat met haar armen over elkaar geslagen en keek glimlachend van geluk naar zijn vooruitgang.

‘Ach, lieve Hemel!’ zei Trotty, terwijl hij zijn mes en vork liet vallen. ‘Mijn duifje! Meg! Waarom zei je niet dat ik me als een beest gedroeg?’

‘Wat bedoelt u, vader?’

‘Ik zit hier,’ zei Trotty vol berouw, ‘te schranzen en mezelf vol te stoppen, terwijl jij voor me zit en zelf nog helemaal niets gegeten hebt en zelfs nergens om vraagt.’

‘Maar ik heb gegeten, vader,’ antwoordde zijn dochter lachend. ‘Veel zelfs. Ik heb mijn maaltijd al gehad.’

‘Onzin,’ zei Trotty. ‘Twee maaltijden op één dag! Dat is onmogelijk! Je kunt me net zo goed vertellen dat het twee dagen achter elkaar Nieuwjaar is, of dat ik al mijn hele leven een gouden tientje heb gehad en het nooit heb ingewisseld.’

‘En toch heb ik gegeten, vader. Echt waar!’ zei Meg en ze boog naar hem toe. ‘En als u doorgaat met uw maaltijd, zal ik u er alles over vertellen. Ik zal ook vertellen hoe ik aan uw maaltijd ben gekomen en... Ook nog iets anders.’

Toby keek nog steeds een beetje ongelovig, maar ze keek hem recht in zijn ogen aan en legde haar hand op zijn schouder. Ze spoorde hem aan om door te eten, nu het vlees nog heet was. Dus Trotty pakte zijn mes en vork weer op en ging weer aan het werk. Maar nu veel trager dan eerst. Hij schudde zijn hoofd, alsof hij niet helemaal tevreden met zichzelf was.

‘Ik heb al gegeten, vader,’ zei Meg na een kleine aarzeling. ‘Met... met Richard. Hij wilde vroeg eten en had zijn maaltijd meegenomen naar me toen hij langs kwam. We hebben er samen van gegeten, vader.’

Trotty nam een slok bier en smakte zijn lippen. Toen, omdat hij zag dat ze op antwoord wachtte, zei hij: ‘Oh.’

‘En Richard zegt, vader...’ zei Meg en viel toen stil.

‘Wat zegt Richard, Meg?’ vroeg Toby.

‘Richard zegt, vader...’ Weer was ze stil.

‘Richard heeft veel tijd nodig om zijn zinnen af te maken,’ zei Toby.

‘Hij zegt, vader,’ vervolgde Meg, terwijl ze eindelijk haar ogen opsloeg en met trillende stem begon te praten, ‘dat er bijna weer een jaar voorbij is. En wat voor nut heeft het om van jaar tot jaar te wachten, terwijl het zo onwaarschijnlijk is dat we het nieuwe jaar beter af zijn dan het vorige? Hij zegt dat we nu arm zijn, vader, en dat we dan ook nog arm zullen zijn. Maar nu zijn we nog jong en de jaren zullen ons oud maken voordat we het weten. Hij zegt dat als we wachten, mensen in onze situatie, tot we de weg die voor ons ligt duidelijk kunnen zien, die weg een heel erg smal zal blijken te zijn, vader. Want iedere gewone weg eindigt in het graf, vader.’

Zelfs een stoerdere man dan Trotty Veck zou veel van zijn stoerheid hebben moeten vergen om dit te ontkennen. Daarom zei Trotty niets.

‘En hoe moeilijk is het, vader, om oud te worden en te sterven, terwijl we elkaar hadden kunnen helpen en opvrolijken! Het is in onze levens al zo moeilijk om van elkaar te houden en te rouwen om degenen die we hard zien werken en veranderen om oud en grijs te worden. Zelfs al zou ik de beste helft krijgen en hen zou vergeten – wat ik nooit zou kunnen – dan nog, lieve vader, zou het vreselijk moeilijk zijn om een hart, zo vol als het mijne, te laten leven, waarna het zou worden leeg gezogen tot de laatste druppel, zonder de

gedachte aan ook maar één fijne, achtergebleven herinnering aan een vrouwenleven die me zou troosten en me tegelijkertijd hoop zou geven.'

Trotty zat nogal stil. Meg droogde haar tranen en zei nu iets opgewekter, of laat ik het anders zeggen; met hier een lach en daar een snik en soms een lach en een snik tegelijkertijd:

'Dat zegt Richard tenminste, vader en omdat we sinds gisteren zeker weten dat hij voor een lange tijd werk zal hebben en omdat ik van hem hou en de afgelopen drie jaar ook van hem heb gehouden, – nog langer dan dat zelfs, als hij dat toch eens wist – wil ik op Nieuwjaarsdag met hem trouwen. De beste en gelukkigste dag van de hele jaar, zegt hij. Een dag die bijna zeker geluk moet brengen. Het is kort dag, vader, is het niet? Maar ik heb geen vermogen dat moet worden vastgezet, of een trouwjurk die moet worden gemaakt, zoals bij de grote dames, is het niet, vader? En hij zei zo veel, en hij zei dat op zijn manier; zo serieus en ernstig, maar de hele tijd toch zo vriendelijk en zacht, dat ik gezegd heb dat ik met u zou praten, vader. En omdat ze me vanmorgen onverwachts betaald hebben voor mijn werk en omdat u de hele week al zo slecht gegeten hebt, vader, kon ik het niet helpen te denken dat er een manier moest zijn om van deze dag ook een soort feestdag voor u te maken, zodat het niet alleen voor mij een fijne en gelukkige dag is. Daarom heb ik wat lekkers klaargemaakt en hier gebracht om u te verrassen.'

'En kijk nou toch eens hoe hij het koud laat worden op de stenen trap!' zei een andere stem.

Het was de stem van dezelfde Richard, die ongemerkt dichterbij was gekomen en nu ineens voor vader en dochter stond. Hij keek op ze neer met een gezicht dat net zo gloeide als het ijzer waarop hij iedere dag met een voorhamer sloeg. Richard was een knappe, goedgebouwde, sterke jongeman, met ogen die fonkelden als de roodgloeiende druppels die uit een ovenvuur vielen. Zwart haar, dat bij zijn slapen krulde en een glimlach. Een glimlach die Megs lofrede op zijn manier van praten bevestigde.

'Kijk toch eens hoe het koud laat worden op de trap!' zei Richard. 'Meg weet zeker niet waar hij van houdt?'

Trotty, een en al actie en enthousiasme, gaf Richard onmiddellijk een hand en wilde hem al haastig toespreken, toen zonder enige waarschuwing de voordeur openzwaaide en een huisknecht bijna zijn voet in de pens zette.

'Wegwezen hier, wil je! Jij schijnt altijd op onze trap te moeten zitten. Kun je niet eens een keer bij de burens gaan zitten? Ga je nou weg, of niet?'

Strikt genomen was de laatste vraag overbodig, aangezien ze al waren weggegaan.

'Wat is er aan de hand? Wat is er?' zei de heer voor wie de deur geopend was. Hij kwam het huis uit met dat soort lichtzware stap, dat eigenaardige compromis tussen een wandelpas en een sukkeldrafje, waarmee een heer aan de makkelijke kant van het leven op zijn krakende schoenen, met zijn horlogeketting en schoon linnengoed uit zijn huis mág komen. Niet alleen zonder zijn waardigheid tekort te doen, maar zelfs met een gezicht waarmee hij de indruk wekt dat hij ergens gewichtige en omvangrijke verplichtingen heeft. 'Wat is er aan de hand? Wat is er?'

'We hebben die gebogen knieën van je nou al zo vaak verzocht om onze trappen met rust te laten,' zei de huisknecht met grote nadruk tegen Trotty Veck. 'Waarom laat je onze trappen niet met rust? Of kun je ze soms niet met rust laten?'

'Zo! Nu is het wel genoeg. Rustig maar,' zei de heer. 'Hallo daar! Kruier!' wenkte de heer met zijn hoofd. 'Kom eens hier. Wat is dat? Je maaltijd?'

'Ja, meneer,' zei Trotty, die zijn eten in de hoek liet staan.

‘Laat het daar niet staan,’ zei de heer. ‘Breng het eens hier. Zo, dus dit is jouw eten, hè?’

‘Ja, meneer,’ herhaalde Trotty. Het water liep in zijn mond toen hij strak naar het stuk pens staarde, dat hij voor het laatste lekkere hapje bewaard had. De heer draaide het stukje dat aan het eind van de vork zat rond.

Er waren twee andere heren met hem naar buiten gekomen. De ene was een treurige heer van middelbare leeftijd, met een mager en een triest gezicht. Hij hield zijn handen steeds in de zakken van zijn peper-en-zout kleurige broek, die door deze gewoonte helemaal uitgelubberd en omgevouwen waren. Hij zag er ongewassen en ongekamd uit. De andere was een grote, verzorgde heer, met een gladde uitstraling. Hij droeg een blauwe jas met glimmende knopen en een witte das. Deze heer had een erg rood gezicht, alsof er in zijn lichaam onnodig veel bloed naar zijn hoofd werd geperst, wat er misschien de oorzaak van was dat het leek alsof hij koud van hart was.

Degen die Toby’s vlees aan de vork had noemde de eerste man Filer, waarop ze beiden dichterbij kwamen. Meneer Filer, die enorm slechtziend was, moest zo dichtbij het restant van Toby’s maaltijd komen om uit te maken waar hij naar keek, dat Toby’s hart in keel klopte. Maar meneer Filer at er niet van.

‘Dit is diervoer, wethouder,’ zei Filer, terwijl hij er een paar keer met zijn potlood in porde. ‘Bij de werkende klasse van dit land ook wel bekend als pens.’

De wethouder lachte en knipoogde, want hij was een vrolijke kerel, deze wethouder Alderman Cute. Oh, maar ook een geslepen kerel! En slim. Hij was van alles op de hoogte. Niet iemand om zomaar te storen. Diepgeworteld in het hart van het volk! Hij kende ze, die Cute. Geloof me maar!

‘Maar wie eet er nou pens?’ vroeg meneer Filer rondkijkend. ‘Pens is zonder uitzondering het minst economische en het meest verspillende artikel dat de markten van dit land kunnen opleveren. Het is gebleken dat een pond pens tijdens het koken een verlies van zeven achtste van één vijfde meer heeft, dan gebeurd bij een pond van iedere andere vleessoort. Daarom is pens, welbeschouwd, zelfs duurder dan ananas uit een broeikas. Als we aan het aantal dieren nemen dat jaarlijks wordt geslacht en we daarbij een lage schatting nemen van de hoeveelheid pens die deze karkassen, mits goed geslacht, zullen opleveren, dan bereken ik dat het totale verlies bij het koken een leger van vijfhonderd man zou kunnen voeden, voor vijf maanden van elk eenendertig dagen en nog een februari daarbovenop! Wat een verspilling! Wat een verspilling, toch!’

Trotty stond perplex, zijn knieën knikten. Het leek erop dat hij eigenhandig een heel leger van vijfhonderd man had uitgehongerd.

‘Wie eet er pens?’ zei meneer Filer iets rustiger. ‘Wie eet er pens?’

Trotty maakte een ongelukkige buiging.

‘Oh, jij hè?’ zei meneer Filer. ‘Dan zal ik je eens wat vertellen. Jij, mijn vriend, grist die pens uit de monden van weduwen en wezen.’

‘Dat hoop ik niet, meneer,’ zei Trotty zwakjes. ‘Ik zou liever van de honger sterven.’

‘Deel de hoeveelheid pens van zojuist, wethouder,’ ging meneer Filer verder, ‘door het aantal bestaande weduwen en wezen en het resultaat zal ongeveer een gram pens per persoon zijn. Er blijft geen greintje over voor deze man. De conclusie is dat deze man een dief is.’

Trotty was zo gechoqueerd dat het hem niet eens meer kon schelen dat de wethouder de pens zelf opat. Hij voelde zich in ieder geval opgelucht dat hij er vanaf was.

‘En wat zeg jij er van?’ vroeg de wethouder gekscherend aan de heer met het rode gezicht en de blauwe jas. ‘Je hebt vriend Filer gehoord. Wat vindt jij ervan?’

‘Wat kan ik er van zeggen?’ antwoordde de heer. ‘Wat moet ik er van zeggen? Wie is er nou geïnteresseerd in een kerel zoals hij?’ De heer bedoelde Trotty. ‘In zo’n ontspoorde tijd als nu. Kijk eens naar hem. Wat een figuur. Die goede oude tijd, die super goede oude tijd, die prachtige oude tijd! Dat waren de tijden voor brutaal boerenvolk en dat soort gedoe. Eigenlijk waren dat de tijden voor alle soorten van gedoe. Tegenwoordig is er niets meer. Ach!’ zuchtte de heer met zijn rode gezicht. ‘Die goede oude tijd, toch!’

De heer legde niet uit welke specifieke tijd hij bedoelde. Ook zei hij niet of hij bezwaar had tegen de huidige tijd, omdat hij zich bewust was dat deze tijd niets opmerkelijks had gedaan, door het produceren van de persoon van deze heer.

‘Die goede oude tijd,’ herhaalde de heer. ‘Wat een tijden waren dat! Het waren de enige tijden. Het heeft geen enkel nut om over andere tijden te praten, of te discussiëren over wat mensen zijn in deze tijd. Je noemt dit toch geen tijd, zeker? Of jullie wel, soms? Ik in ieder geval niet. Kijk eens in het boek van Strutt dat over klederdracht gaat en zie hoe een kruier er vroeger uitzag tijdens één van die echte goede Engelse regeringen.’

‘Zelfs in de beste omstandigheden had hij geen hemd aan zijn lijf, of kousen aan zijn voeten. Er bestond zelfs in héél Engeland geen groente die hij kon eten,’ zei meneer Filer. ‘Ik kan het met statistieken bewijzen.’

De man met het rode gezicht was nog steeds die goede oude tijd aan het prijzen. Het maakte niet uit wat een ander hem zei, hij praatte steeds in het zelfde kringetje, met steeds dezelfde woorden. Zoals een arme eekhoorn blijft wentelen en draaien in zijn bewegende kooi, het mechanisme in werking houdend met een trucje, waar het waarschijnlijk evenveel verstand van heeft als deze meneer met het rode gezicht had van het vorige millennium.

Het is mogelijk dat Trotty’s vertrouwen in deze erg vage Goede Oude Tijd niet helemaal vernietigd was, aangezien hij zichzelf nu al vaag genoeg voelde. Eén ding was hem in ieder geval volkomen duidelijk in de verwarring die hij voelde: Hoezeer deze heren ook in details mochten verschillen, zijn bange voorgevoelens van vanmorgen, en van vele andere ochtenden, waren goed onderbouwd. *Nee, nee. We kunnen niet zomaar het goede pad bewandelen of het goede doen*, dacht Trotty wanhopig. *Er zit geen goed in ons. We worden allemaal slecht geboren!*

Maar Trotty bezat een vaderhart, dat zich, ondanks zijn eerdere uitspraak, in zijn borst genesteld had. Hij kon het niet verdragen dat Meg, die in de bloei van haar jonge leven was, haar toekomst voorspeld zou krijgen van deze wijze heren. *Moge God haar helpen*, dacht die arme Trotty. *Ze zal er snel genoeg achter komen.*

Daarom gebaarde hij angstig dat de jonge smid haar mee moest nemen. Maar die stond zo geconcentreerd dingen in haar oor te fluisteren, dat hij de signalen pas tegelijkertijd met wethouder Cute in de gaten kreeg. Nu had de wethouder nog geen kans gehad om zijn zegje te doen, en hij was een filosoof. En omdat hij niets liever deed dan filosoferen, en omdat hij bang was om ook maar iets van zijn publiek te verliezen, riep hij: ‘Stop!’

‘Weten jullie,’ zei de wethouder met zijn vastgeroeste, zelfvoldane glimlach op zijn gezicht tegen zijn twee vrienden, ‘ik ben een eenvoudig man en een verstandig man. Ik ga op verstandige wijze te werk. Zo doe ik dat. En het is helemaal niet moeilijk of ingewikkeld om met dit soort mensen om te gaan, zolang je ze maar begrijpt en op hun eigen manier tegen ze praat. Dus jij, kruier! Ga ons nou niet vertellen dat je niet genoeg te eten hebt, of niet de beste kwaliteit, want ik weet wel beter. Ik heb jouw pens geproefd, dat weet je, en denk maar niet dat ik achterlijk ben. Je weet toch wat achterlijk is? Dat is toch het goede woord,

nietwaar? Ha, ha, ha! God zegene je,' zei de wethouder, terwijl hij zich naar zijn vrienden draaide. 'Het is zo verschrikkelijk makkelijk om met dit soort mensen te praten. Als je ze maar begrijpt.'

Een geliefd man onder de gewone mensen, die wethouder Cute! Nooit chagrijnig tegen ze! Een makkelijke, aardige, grappige, begrijpende heer!

'Zie je nou, mijn vriend,' ging de wethouder verder, 'er wordt enorm veel onzin verteld over "gebrek en krap zitten", begrijp je. Zo zeggen ze dat toch? Ha, ha, ha. En ik ben van plan om dat de kop in te drukken. Er is een soort huichelarij in de mode over hongertijden en ik ben vast van plan om dat de kop in te drukken. Dat is alles! God zegene je,' zei de wethouder, die zich weer naar zijn vrienden keerde. 'Je kunt bij dit soort volk alles de kop indrukken, als je maar weet hoe je dat moet.'

Trotty nam Megs hand en trok die onder zijn arm. Hij leek niet goed te weten wat hij deed.

'Je dochter, hè?' vroeg de wethouder, terwijl hij haar familiair onder haar kin streek. Altijd goed met de werkende klasse, die wethouder Cute! Hij wist precies wat ze fijn vonden. En helemaal niet arrogant!

'Waar is haar moeder?' vroeg deze waarde heer.

'Dood,' zei Toby. 'Haar moeder deed de was en werd naar de Hemel geroepen toen zij geboren werd.'

'Toch niet om dáár de was te doen, neem ik aan?' antwoordde de wethouder grappig.

Toby mocht wel of niet in staat zijn geweest om zijn vrouw van haar oude bezigheden af te houden. Maar de echte vraag was: Als de vrouw van wethouder Cute naar de Hemel was, zou wethouder Cute haar zich dan hebben voorgesteld terwijl ze een bepaalde rang of stand hoog hield?

'En jij gaat met haar naar bed, nietwaar?' zei Cute tegen de jongeman.

'Inderdaad,' antwoordde Richard vlug, want hij raakte geïrriteerd door de vraag. 'En we gaan op Nieuwjaarsdag trouwen.'

'Wat bedoel je met trouwen?' riep Filer scherp.

'Nou ja, daar denken we aan, meneer,' zei Richard. 'We hebben nogal haast, ziet u. Iemand kan dit zomaar voor ons de kop indrukken.'